Gørding herfra min verden går

- 29 års arbejde med landbrugsprojekter i udlandet

Af Flemming Iskov Eriksen

Jeg er opvokset på en gård i Varho, Gørding, hvor jeg boede med mine forældre Gyde Marie Iskov Eriksen og Svend Holmberg Eriksen og min bror Mogens. Efter 3 års skolegang i Bjerndrup skole, hvor Fru Sahl var enelærer for 18 elever fra 1. til 3. klasse, blev jeg flyttet til Gørding Skole, hvor jeg gik indtil realeksamen var vel overstået.

Flemmings far, mor og broderen Mogens (med briller) i hjemmet, 1964.

(Foto i privat eje)

Min interesse for, hvad der foregik udenfor landets grænser blev vakt meget tidligt. Jeg var dybt imponeret over globetrotterne Jørgen Bitch og Jens Bjerre's filmfremvisninger på hotellet, hvor der blev vist og levende fortalt om deres opdagelser i Afrika, Asien og Sydamerika. Min favoritfilm var musicalen South Pacific. Det er svært at beskrive, hvor imponeret jeg var af filmen og jeg vidste på det tidspunkt, at jeg skulle ud i verden. At jeg så senere blev gift med en pige fra Stillehavet er en tilfældighed eller måske er det destiny (skæbne).

Når man er født på landet er man meget tidlig en del af arbejdsstyrken på gården både ved markarbejdet og i stalden. Hvert år havde konsulent Uldahl fra Landboforeningen i Bramming forsøg på vore marker. Der var sortsforsøg for byg, gødningsforsøg for byg og sukkerroer, forsøg med forskellige ukrudtsmidler og grubbe- og dybdepløjningsforsøg for at bryde det vandstansende lag af al. Jeg var altid med når forsøgene blev anlagt, passet og høstet. Dette forsøgsarbejde med konsulent Uldahl og min tidlige beslutning om at komme ud og arbejde i udlandet var grundlaget for mit valg af profession – jeg ville være agronom.

Efter realeksamen gik jeg i gang med de 3 års landbrugspraktik, der dengang var påkrævet for at komme ind på Landbohøjskolen. Et halvt år af praktiktiden var på en gård i England syd for Cambridge og et halvt år på et hønseri i Vendsyssel. Udover praktikken kræve-

Flemming på selvbinderen på gården i Varho, u.å. *(Foto i privat eje)*

des der også et landbrugsskoleophold på mindst 6 måneder. Jeg tog opholdet på Malling Landbrugsskole. Ind imellem var der så også militærtjenesten i Haderslev der skulle overstås.

Jeg blev agronom i 1970. Inden jeg blev færdig var jeg i kontakt med FAO's (Food and Agriculture) kontor i København, hvor jeg havde søgt om at komme ud som Associate Expert et eller andet sted i verden. Jeg blev tilbudt en stilling i Uganda og var klar til at rejse. Lige inden jeg skulle afsted blev turen aflyst pga. begyndende uroligheder. Nogle måneder senere overtog Idi Amin magten fra Milton Obote. Jeg blev i stedet tilbudt at komme til Stillehavsøen Vest Samoa.

Tre år på Samoa og giftermål

Rejsen til Samoa tog 6 dage, idet der dengang ikke var flyforbindelse hver dag.

Privat blev de 3 år på Samoa et vigtigt ophold. I landbrugsministeriet, hvor jeg arbejdede havde FAOs fiskeriafdeling også kontor. Jeg blev gode venner med sekretæren Lydia Itiuna Vaiaoga og i 1972 blev vi gift på Paradise Beach ved solnedgang.

Lydia blev den første kvindelige pilot i Samoa. Hendes opgave var at flyve ud på havet og se hvor der var store flokke af havfugle, hvilket betød at der var en stime af tunfisk. Hun gav så fiskerne den nøjagtige position for, hvor de kunne finde tunene.

Lydia var også involveret i et havskildpaddeprojekt, hvor man samlede æggene, udklækkede dem og fodrede dem til 3 til 4 gange udklækningsstørrelse, hvorefter de blev udsat det samme sted, hvor æggene var blevet lagt. Overlevelsesgraden var hermed forøget mange 100 %.

Opholdet på Samoa varede fra 1970 til 1973.

Inden vi forlod Samoa blev jeg tilbudt en stilling på University of Hawaii, hvor jeg kom til at

Flemming og Lydia blev gift på Paradise Beach i Samoa, 1972.
(Foto i privat eje)

arbejde på et forsøgsprojekt. Efter 4 års hårdt arbejde forsvarede jeg mine forsøgsresultater og fik tildelt en doktorgrad (ph. d) i Tropisk Landbrug.

Malling Landbrugsskole

Jeg blev tilbudt en stilling på Hawaii, men vi havde besluttet at tage tilbage til Danmark så Lydia og vores datter Patricia kunne blive danskere. Kort tid efter vi var kommet til Danmark blev jeg tilbudt en stilling som lærer på Malling Landbrugsskole; den skole, hvor jeg havde været elev i 1965-66. Efter nogle år i Danmark begyndte længslen efter noget nyt at melde sig, så vi begyndte at se på stillingsannoncer i udlandet. Patricia var nu 16 år og på ungdomsskole

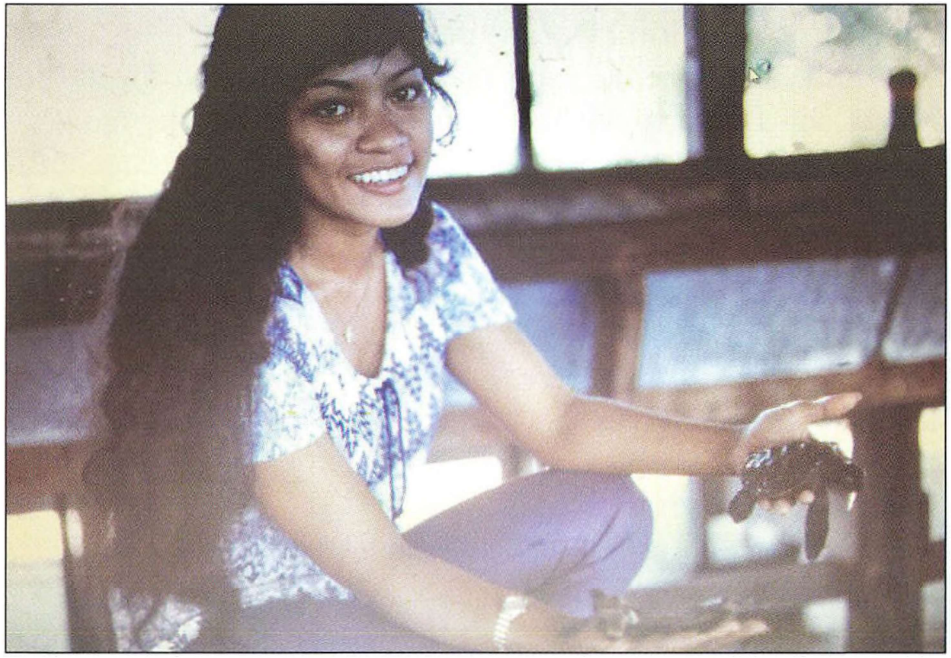

Billede 4 - Lydia med havskildpadder, u.å. (Foto i privat eje)

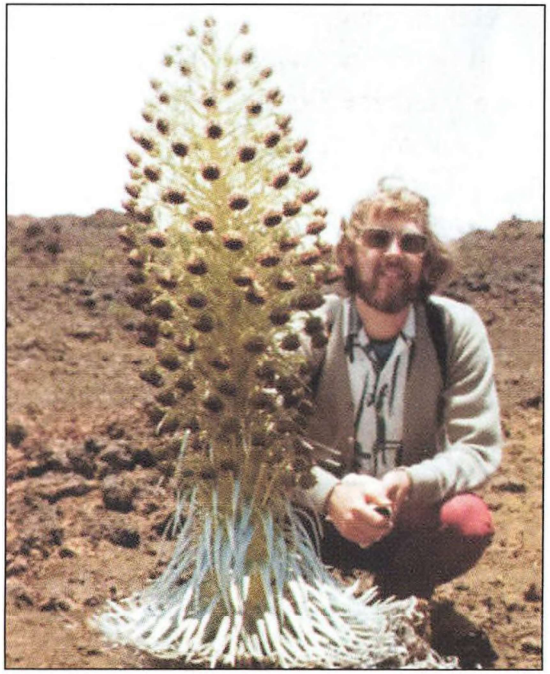

Flemming sidder ved siden af en Silversword, der kun findes på Haleaka Crater på Maui, hvor familien boede i 2 år. Planten vokser uden nedbør og overlever ved at udnytte duggen og efter ca. 10 år blomstrer den og dør, u.å. (Foto i privat eje)

og vores søn Christopher gik i 3. klasse og kunne godt gå i skole i udlandet.

Sortbrogede danske malkekøer i Libyen

Fra 1988 til 1990 var vi derfor i Libyen, hvor jeg var Training Manager på et landbrugsprojekt ved Ingeniørfirmaet Højgård og Schultz 80 km syd for Tripoli. Landbrugsprojektet havde 600 sortbrogede danske køer plus opdræt. Det meste af mælken blev brugt til fremstilling af yoghurt som blev fremstillet på eget mejeri. Da vandet var meget saltholdigt blev alt vandet til os, dyrene og til kunstvanding af ca 30 ha lucerne til produktion af hø desalineret (afsaltet) i et kæmpe anlæg leveret af sukkerfabrikkerne. Der blev produceret 5 millioner slagtekyllinger om året, der blev slagtet og pakket på eget slagteri. Æggene til produktionen af slagtekyllingerne kom fra Danmark.

Tiden i Namibia og en begyndende epidemi

Videre til Namibia, hvor vi var fra 1990 til 1997. Her arbejdede jeg

på et landbrugsprojekt som Danida igennem Folkekirkens Nødhjælp havde bevilget penge til. Jeg skulle oprette en konsulenttjeneste i det nordlige Namibia.
Lydia arbejdede på en lokal skole som administrator de første 3 år, hvorefter hun blev tilknyttet Childrens Desk som rådgiver under kirkerådet. Vi var begge meget glade for at arbejde for Folkekirkens Nødhjælp selv om lønnen ikke var noget særligt, men vi havde fået en opgave at løse og hovedkvarteret blandede sig ikke i vores arbejde.
Efter 2. Verdenskrig bosatte mange nazister sig i Namibia og de første år vi var i Namibia, blev naziflaget hejst og store fester afholdt på Hitlers fødselsdag.
I begyndelsen af 90'erne begynder hiv/aids at vise sig. En af vore kollegaer fik konstateret aids da han var på Nordisk Landbrugsskole. 3 mdr. efter han var kommet tilbage til Namibia skød han sig selv og en anden af kollegaerne døde også da jeg var der. Flere af kollegaerne blev også konstateret positive efter at jeg forlod Namibia. På det tidspunkt var der ingen medicin og med dårlige hygiejniske forhold gik det hurtigt, når sygdommen blev konstateret.

Det største indtryk fra Uganda

Fra 1998 til 2002 blev jeg ansat af Danida som rådgiver for Uganda National Farmers Association, en sammenslutning af alle regionale landboorganisationer i Uganda.
På det tidspunkt var hiv/aids på det højeste niveau og aids-epidemien er det største indtryk fra det ophold. Over 20 % af den voksne befolkning var positive. Man havde påbegyndt et vældigt oplysningsarbejde, dog først efter at det i mange år ikke havde været noget man talte om.
Min nærmeste kollega, som også var agronom, blev syg og efter nogle måneder var han så svag, at han blev indlagt. Jeg besøgte ham sammen med hans kone dagen før han døde. I alt 5 af de 25 jeg arbejdede sammen med i Farmers Organization døde i den periode jeg var der. Alle var mellem 27 og 42 år. Næstformanden i foreningen havde 4 sønner, hvoraf de 3 var døde af aids, tilbage var kun deres 17- årige dreng. Af sønnernes koner var der kun én levende og hun havde også aids og var meget svag. Bedsteforældrene var nu tilbage med 7 børnebørn.
Det var noget af det sværeste at køre rundt i landet og besøge mange af disse familier, der var helt brudt sammen pga. af denne forfærdelige sygdom.

Billig tøjproduktion i Bangladesh

Den sidste udstationering var i Bangladesh, hvor vi var fra 2003 til 2010. Danida støtter landbrugsministeriet og der blev jeg ansat.
I Dhaka og omegn arbejder mere end 4 millioner især unge mennesker i tøjfabrikkerne, der producerer til hele den vestlige verden. H&M er en af de store aftagere. Månedslønnen er omkring 300 (trehundrede) kr. Arbejdstiden er 40-45 timer om ugen. Der er ingen ferie med løn eller skadesforsikring. Det er lidt underligt at tænke på, at en skjorte kan produceres for omkring 10 kroner. Hvad koster den ikke i forretningerne?

Tilværelsen som pensionist

Forberedelsen til pensionisttilværelsen blev lagt i 2006. Da min far pludselig var gået bort, købte vi huset i Gørding, som mine forældre havde bygget i 1983 efter at de havde solgt gården til min bror. Da jeg så gik på pension i 2010 stod huset klar til os, og det var som

at komme hjem bl.a. fordi det havde været vores hjem hvert år, når vi var i Danmark på ferie. Vi kendte alle på vejen og min bror Mogens og familie boede på gården, hvor jeg er opvokset. Så det er meget trygt for os at bo i Gørding. Desværre tog kræften min bror i 2018.

Vores datter Patricia, hendes mand og tvillinge-teenagepiger bor i Taulov, så det er dejlig tæt på. Mange vil nok betragte vores hjem, som et internationalt museum med ting bragt hjem fra de steder vi har boet. De 43 golfpokaler, som vi tilsammen har vundet i Namibia, Uganda og Bangladesh er bestemt de mest dyrebare og fortæller hver især en historie. De fleste pokaler er vundet af Lydia.

Vi rejser normalt flere måneder om året. Vores søn Christopher med familie bor i New York, så vi besøger dem normalt 2 gange om året og får det til at passe med pigernes fødselsdage.

Selvom vi har set meget igennem vores tid som udstationeret, er

Tre generationer ved Flemmings hus. Flemmings forældre, hustruen Lydia og børnene Patricia og Christopher, 1991. *(Foto i privat eje)*

der mange lande og seværdigheder vi altid har drømt om at se og nu har vi tiden til det.

Vi har været på krydstogt i Caribien og besøgte bl.a. de Vestindiske Øer og på krydstogt imellem Moskva og Skt. Petersborg med besøg til de imponerende bygningsværker. Vi har været på krydstogt på Nilen med vore børnebørn og deres forældre og har bl.a. genset Pyramiderne og Sfinksen, som vi besøgte på vores bryllupsrejse i 1972.

En speciel følelse var at være i Hiroshima og tænke på de forfærdelige lidelser atombomben kan forrette og så opleve Japans præcision og disciplin. En uforglemmelig oplevelse var også at opleve Indien og besøge Taj Mahal. I Jordan besøgte vi bl.a. Petra og flød på det saltholdige Døde Hav. Interessant nok flød jeg også i havet i 1981, men på den israelske side af søen. Der bliver også tid til jævnlige besøg hos Lydias familie i New Zealand og Samoa. Vores favoritferiested er Madeira, hvor vi ofte tager 3 ugers ophold om foråret. Igennem et langt liv er det dog utroligt, at jeg har besøgt 78 lande i kortere eller længere tid.

Vi holder os i god form ved at spille golf om sommeren i Odder, hvor vi bor i vores sommerhus og om vinteren nyder jeg at spille badminton hver mandag med de pensionerede lærere Kristian, Mogens og Johannes.

Vi følger fuldt ud H. C. Andersens ord "At rejse er at leve".

Jeg vil slutte af med at sige - hvor har vi det godt i Danmark, hvilket mange først finder ud af efter at have besøgt andre lande.

Om forfatteren:
Flemming Iskov Eriksen (f. 1945) født og opvokset i Varho, uddannet agronom fra Landbohøjskolen i 1970, ph.d i Tropisk Landbrug i 1978, bosiddende i Gørding.